

İzmir Karaburun Bölgesinin Agroturizm Fırsatları Açısından Değerlendirilmesi¹

Taki Can METİN¹ Gökhan ERŞEN² Saye Nihan ÇABUK³ Hilmi Rafet YÜNCÜ⁴ Sibel SARIÇAM⁵ Alper ÇABUK⁶

¹Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Kırklareli, Türkiye

²Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Eskişehir, Türkiye

³Anadolu Üniversitesi, Yer ve Uzak Bilimleri Enstitüsü, Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Teknolojileri A.D., Eskişehir, Türkiye

⁴Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Eskişehir, Türkiye

⁵Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Eskişehir, Türkiye

⁶Anadolu Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye

*Sorumlu Yazar

E-posta: takicanmetin@gmail.com

Geliş Tarihi: 10 Ağustos 2017

Kabul Tarihi: 25 Kasım 2017

Özet

Ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle tarım faaliyetlerinin giderek azaldığı, kırsal yerleşimlerdeki genç nüfusun sürekli kentlere göç ettiği ülkemizde, agroturizm; tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi ve özendirilmesi, kırsal kimlik ve geleneksel değerler ile çevrenin korunması ve kırsal kalkınmanın sağlanması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu anlamda agroturizm, birçok ülkede ön plana çıkan sürdürülebilir bir turizm çeşididir. Agroturistin beklentisi, kırsal kimliğin, geleneksel değerlerin korunduğu bir ortamda deneyim yaşamaktır. Dolayısıyla, agroturizm ile elde edilen gelirin sürekliliği için kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılması bir zorunluluktur. Bu çerçevede, önemli bir yerli ve yabancı turizm destinasyonu olan İzmir'in Karaburun bölgesi, aynı zamanda tarımsal faaliyetler, çiftlik ürünleri üretimi, bağları, festivalleri, sahip olduğu eşsiz doğal ve kültürel zenginlikler nedeniyle de önem arz etmektedir. Son zamanlarda, bölgedeki rüzgâr enerjisi yatırımları ve inşa edilmekte olan otoyol çeşitli tartışma ve tehditleri de beraberinde getirmektedir. Bu tartışmaların kapsamı geniş olmakla birlikte, ele alınan konulardan bazıları, söz konusu faaliyetlerin bölgenin eşsiz peyzajına, zeytinlikler başta olmak üzere tarım alanlarına ve hayvancılık faaliyetlerine verdiği zararlar ile kitle turizminin bölgeye ulaşacak olmasına dair endişelerdir. Bu kapsamda, çalışma alanındaki tarımsal faaliyetlerin, doğal ve kültürel kaynakların agroturizm çerçevesinde ele alınması sadece sürdürülebilir bir kırsal kalkınmanın sağlanması ve tarımsal faaliyetlerin geliştirilmesi için değil, aynı zamanda mevcut yol ve rüzgâr türbini çalışmalarından kaynaklanabilecek olası tehditlerin azaltılması açısından önemlidir. Bu amaçla, bu bildiride Karaburun'daki agroturizm olanaklarının araştırılmasına yönelik çalışmalar aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Agroturizm, Agroturizm fırsatları, Karaburun, Kırsal turizm

Evaluation of İzmir Karaburun Region In Terms of Agrotourism Opportunities

Abstract

In Turkey, where agricultural activities consistently decrease and young people in rural areas migrate to cities, agrotourism presents significant opportunities in terms of improving and encouraging agriculture, protecting rural identity, traditional values and the environment, as well as providing rural development. In this sense, agrotourism is a major sustainable tourism type in many countries. The expectation of an agrotourist is mostly to experience the rural and traditional values. Therefore, sustainability of agrotourism income depends on the sustainable use of the resources. In this frame, Karaburun region of İzmir, which is an essential national and international tourism destination, is of great significance with its agricultural activities, farm products, vineyards, festivals and its unique natural and cultural heritage. Recently, the wind energy investments and highway construction within the region have brought various discussions and threats. Though the context of these discussions is extensive, some of the topics are about the harmful effects on the unique landscape of the region, agricultural lands, especially olive groves, livestock farming, as well as possibility of mass tourism development within the region. Within this context, evaluation of the current agricultural activities and natural and cultural resources in the study area in terms of agrotourism is important, since agrotourism is so likely to provide not only a sustainable rural and agricultural development, but to minimize the possible harmful effects of the highway and wind turbines. In this sense, studies about exploration of agrotourism opportunities in Karaburun will be presented in this paper.

Keywords: Agrotourism, Agrotourism opportunities, Rural tourism, Karaburun

GİRİŞ

Günümüz yoğun ve stresli iş ve günlük yaşamı insanların tatile duydukları ihtiyacı daha da artırmaktadır. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda insanların kent yaşamından sıkılıp doğaya ve doğal yaşama özlemi turizm girişimcilerinin de dikkatini çekmiştir. Özellikle gelişmiş ülkelerde kırsal alanların turizm amaçlı kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. Alternatif turizm arayışında olan turizm sektörü de turizm seçeneklerine Agroturizm'i eklemiştir.

Agroturizm en genel ifadeyle, tarımsal amaçlarla kullanılan bir alanda ziyaretçi ve turistlerin ilgisini çekme amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar olarak tanımlanabilir (Blacka vd., 2009). Agroturizm kavramıyla ilgili ilk ifadeler her ne kadar şehirde yaşayan insanların şehir hayatından uzaklaşmak istemeleri, kırsalda yaşayan akrabalarını ziyaret etmeyi amaçlayan kısa süreli ziyaretlerini kapsasa da teknolojinin gelişimine paralel olarak ulaşım da yaşanan gelişmeler daha uzun süreli seyahatlere ve kırsal alanlara ulaşım olanağı sağlamıştır. Daha detaylı bir tanım yapılacak olursa, Agroturizm temelinde küçük çiftlikler olmak üzere, yerel halka ek gelir sağlamak amacıyla bağ, bahçe, tarla, ahır, kümes vb. tarımsal üretim alanları ile küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, günlük yürütülen işlere katılım sağlamak, çiftli içerisinde konaklamak, eğlenmek, bazen eğitim bazen de alışveriş yapmak gibi aktivitelerin bir veya bir kaçını kapsayan turizm şeklidir (Türkben vd., 2012). 1960'lı ve 1970'li yıllarda çiftlik hayvanı besleme, at biniciliği gibi kırsal rekreasyon faaliyetlerini 1980'li yıllarda çiftlikte geceleme, kahvaltı ve tatil, çiftlik turları gibi kırsal turizme yönelik talepler takip etmiştir (Hatch, 2008; Civelek, 2013). Yukarıda da sözü edildiği gibi son yirmi yıllık bir sürede hızla gelişim göstermiş olan agroturizm ulusal çerçevede yerel halka, turizm sektörüne ve ülke ekonomisine çeşitli katkılar sağlamaktadır (Civelek, 2013).

Agroturizm yörede yaşayan yerel halkın ekonomik açıdan gelişmesine katkı sağlarken kültürel açıdan da yerel halkın geleneksel kültürlerinin yaşatılmasına ve doğal değerlerin korunmasına katkı sağlar. Günümüz turisti çevreye duyarlı, doğal çevreye zarar vermeyen ve doğaya sahip çıkan bir profile sahiptir. Türkiye sahip olduğu coğrafya, kültür ve doğa potansiyeli ile dünya üzerinde pek çok ülkeye kıyasla oldukça fazla agroturizm potansiyeline sahipken bu potansiyelden yeterli payı alamamaktadır. Kırsal kesimlerin turizm amaçlı kullanımı giderek artış gösterse de kırsal alanlarda turizmin kullanımı planlı olarak yürütülmelidir. Tam da burada agroturizm kavramı akıllara gelmektedir. Çünkü agroturizm sürdürülebilirliği, doğayı korumayı ve doğa ile içiçe olmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada, Karaburun Yarımadası agroturizm potansiyelinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi, yerel kalkınma ve sürdürülebilirliği desteklemek için agroturizm envanterlerinin çıkarılması, agroturizm rotalarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçlar aracılığıyla, Karaburun yarımadasında alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi, turizmde bölgesel kalkınma, sürdürülebilirliğin sağlanması bağlamında agroturizmin katkısının artırılması hedeflenmektedir.

ÇALIŞMA ALANIYLA İLGİLİ BİLGİLER

Karaburun Yarımadası, Türkiye'nin Ege Bölgesi batı kıyılarında, Ege Denizi içlerine uzanan, genel olarak Urla Yarımadası olarak isimlendirilen bölgenin kuzey-batısında yer almaktadır. Doğusunda Urla, Güneyinde Çeşme ile

komşudur. Batısında yer alan Yunanistan'ın Sakız Adasına (Xios) sadece 15 mil mesafededir. Kuzeyinde Midilli Adası (Lesvos), kuzey doğusunda ise Foça yer almaktadır. Yarımada'nın doğu ve kuzey kıyıları, İzmir Körfezi'nin güney kısmını oluşturmaktadır (Karaburun Belediyesi, 2017). Karaburun, İzmir'in ilçeleri arasında nüfus yoğunluğu en düşük ve nüfusa göre en yaşlı nüfusa sahip olan ilçedir. 6360 sayılı yasa ile bir belde ve 13 köy mahalleye dönüştürülerek belediye sınırlarına dâhil edilmiştir. İlçe merkezinde mevcut 2 mahalle ile birlikte 16 mahalleden oluşan Karaburun Belediyesi, 1902 yılında kurulmuş en eski belediyelerdendir (Anonim, 2017).

İzmir'in nüfus olarak en küçük ilçesi olan ve yıllardan beri bu konumda kalan Karaburun, turizm alanında da ilin diğer kırsal turistik ilçeleri arasında en son gelişmeye başlamıştır. Ege ve Akdeniz kıyıları'nın yoğun turizm faaliyetleri açısından istilasını düşünüldüğünde, Karaburun Yarımadası'nın bir kıyı alanı olmasına karşın turizm sektörü açısından çok fazla rağbet görmemiş olması ilginç olmakla birlikte, Karaburun'un doğal niteliklerini bugüne kadar büyük ölçüde koruyabilmesi yönünden önemlidir. Karaburun ve çevresi; dış turizmde henüz kayda değer bir nitelik kazanamamış, daha ziyade iç turizmde hizmet veren bir yapıdadır. Yarımada'ya olan ulaşım gücünü ve kayalık kıyıları turizmin gelişmemesinin başlıca nedenleridir. Karaburun Yarımadası'nda kıyıları deniz turizmi için pek elverişli değildir. Yöre de kumlu plajlara pek rastlanılmaması kıyıların rağbet görmemesini etkilemektedir. Karaburun Yarımadası'nda gelişen ve gelişmeye devam eden iç turizm de özellikle ikinci konut yapılaşması ön plandadır. Karaburun Yarımadası'ndaki ikinci konutların hızla çoğalmasındaki önemli etkenlerden başlıcası ucuz arazi teminidir (Soykan ve ark. 1993).

Yarımada da otel, motel ve pansiyon sayılarının çok olmamasına karşın, kıyı kesimlerde özellikle ikinci konutların artmaya başlaması yarımada'nın doğal yapısı üzerindeki en önemli tehdidi oluşturmaktadır. İkinci konut yapılaşmalarının bazıları az olan tarım alanları içerisinde yer almakta, bazıları ise doğal bitki örtüsü tahrip edilerek kazanılan alanlarda inşa edilmektedir (Sarıçam, 2007). Yöre turizmde pansiyonculuk gelişmemiş bir turistik işletme şeklidir. Yöre halkına gelir getirici bir ekonomik faaliyet olabilecek ev pansiyonculuğu çok az görülmektedir (Soykan ve ark. 1993).

Yarımada da mevcut alan kullanım faaliyeti başta tarım olmak üzere, hayvancılık, balıkçılık ve az da olsa turizmdir (Sarıçam ve Erdem, 2010).

Tarımsal Yapı

Karaburun Yarımadası'nın son derece engebeli yapısından dolayı tarımsal alan miktarının az olmasına karşın, nüfusun büyük çoğunluğu tarımla uğraşmaktadır (Yılmaz, 2002). Özellikle üzüm ve zeytin üretimi, antik çağlarda öne çıkan tarımsal etkinlikler arasında yer almaktadır. Erozyonun önlenmesi, toprak kaybının en aza indirilmesi amacıyla yamaçlarda terasların yapılması, toprak ve iklim koşullarına en iyi uyum gösteren bu iki ürünün seçilmiş olması, yarımadadaki tarımsal etkinliklerin özellikle bağcılığın ve zeytin üretiminin önemini arttırmıştır (Işık, 2002).

Dünyaca ünlü "sultani çekirdeksiz üzüm" ün orijini Karaburun Yarımadası'dır. Yarımada tarihinde Mordoğan limanından İtalya'ya şaraplık üzüm ihraç edildiği bilinmektedir (Yılmaz, 2002). Işık (2002)'den elde

edilen verilere göre 1926 yılında 65.500 da olan bağ alanı günümüzde çok sınırlı alanlarda yapılmaktadır. Rumların adadan ayrılmasıyla birlikte tarımsal ürün deseni değişikliğe uğramıştır. Bağcılık azalmış, bağ alanları atıl kalmıştır.

Sultani üzümün yanı sıra Karaburun'un özel iklimi ve rüzgârları nedeniyle zeytinin ağacın üstünde olgunlaşması ile oluşan 'hurma zeytin' ise tamamen bölgeye özgü bir üründür (Anonim, 2017). Bu ürünün Karaburun markası olarak sadece yurtiçinde değil yurtdışında da tanıtılması için alanda bazı girişimler olmuş ve Eğlenhoca Köyü'nde bir zeytinyağı fabrikası kurulmuştur (Sarıçam, 2007).

Bölgeye özgü bir başka tarımsal üretim ise nergis yetiştiriciliğidir. Karaburun nergisi tamamen yöreye has bir özelliğe sahip olup büyük kentlerde satılan erken ürünün önemli bir bölümünü oluşturmakta, yarımada'daki birçok ailenin de ek geçim kaynağı olma durumundadır. Ancak son yıllardaki yapılaşma ve tarımla uğraşan nüfusun yaşlanması nedeniyle üretimde azalma başlamıştır (Anonim, 2017). Çiçek yetiştiriciliği özellikle Mordoğan, Balıklıova, Saip, Ambarseki, Haseki, Tepeboz, Sarpıncık'ta yaygındır (Işık, 2002).

Sebzelerden enginar, meyvelerden de mandalina üretim miktarı açısından önem taşımaktadır. Ekolojik şartların uygun olması bölgede üretilen enginarın kalitesini öne çıkarmakta ve pazarda "Karaburun enginarı" adıyla bilinmektedir (Sarıçam, 2007). Özellikle batı köylerinde yetiştirilen mandalina tüm İzmir'in en erkenci ürünü olma özelliğini taşımakla birlikte üreticinin depolama ve pazarlama sorunları vardır (Anonim, 2017).

Tarım İlçe Müdürlüğü'nün Agro-Ekoturizm programı çerçevesinde yörede enginardan ve aynı zamanda çay olarak da içilen karabaş otundan reçeller yapılmaktadır.

Yarımadanın orta kesiminde yer alan yayla Köyü hayvancılık faaliyetlerinin önem kazandığı bir köydür. Keçi yetiştiriciliğinin yaygın olduğu köyde sütçülük ve peynir yapımı başlıca gelir kaynağıdır (Işık, 2002). Süt ürünleri arasında da Karaburun'a özgü ürünler vardır. Örneğin; kapanisti peynir, kelle peyniri, deri tulum peyniri ve hoşmerim (sündürme) gibi ürünler bunlar arasında yer almaktadır. Sütün önemli bir bölümü Karaburun dışından gelen tüccarlar tarafından alınmaktadır (Karaburun Belediyesi, 2017).

Karaburun ve Agroturizm

Ege ve Akdeniz kıyıları, turizm sektörü açısından son derece cazip kıyılardır ve bu kıyılarda turizmin özellikle 1980'lerden sonra hızlı ve plansız bir gelişme göstermesi kıyılarımızın doğal ve kültürel niteliklerinin bozulmasına ve kaybolmasına neden olmuştur (Sarıçam, 2007).

Karaburun Yarımadası'nda turizm, yumuşak turizm prensiplerine uyularak geliştirilmelidir. Turistik yatırımların türü ve gireceği alanların seçimi iyi yapılmalı, korunması gerekli alanlara girilmemelidir. Yaz aylarında kıyılara yönelen yoğun talep, başka kesimlere çekilmeli, alternatif turizm türleriyle turistik sezon genişletilmeli, her şeyden önemlisi aşırı yapılaşmanın önüne geçilmelidir (Soykan ve ark. 1993).

Yarımadanın kırsal yapısına uygun düşen agroturizm uygulamaları başlatıldığı takdirde köy/kır pansiyonculuğu gelişeceğinden köylünün evini turiste açmasıyla konaklama hizmetlerinden doğrudan kar edeceği aşikârdır. Agroturizm, tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yörelerde tarım faaliyetlerinin yanı sıra turizm sektörüne bağlı olarak gelişen

yeni bir turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Çeken vd., 2007). Agroturizm yöreye yerleşirse, tarımsal nitelikli alanlar düzenli işlenip hem verim artacak, hem de turistlerin bizzat üretim faaliyetlerine katılımı ve yardımı sayesinde elde edilen gelir büyüyecek, ekonomik refah yükselecektir. Turizmin kıyılardan iç kısımlara çekilmesi kıyıların korunmasını sağlayacağı gibi verimli arazilerin elden çıkmasını da önleyecektir. Kısacası birbiriyle çatışan tarım ve turizm sektörü birlikte organize edildiği takdirde yöre halkına daha fazla kazanç getirecektir (Soykan ve ark. 1993). Çevrenin ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve kırsal mirasın korunması yoluyla yaratılan istihdam aynı zamanda gelir eşitsizliklerini azaltma konusunda da yararlı sonuçlar sağlama potansiyeline sahiptir. Agroturizm doğal yaşam alanlarının, eko sistemin korunması, çevresel zararların en aza indirilmesi ve kırsal bölgelerdeki alt yapının geliştirilmesi gibi çevresel katkıları ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, agroturizm bölgelerde yeni istihdamın yaratılması, tarım ürünlerinden elde edilen karın maksimize edilmesi ve bu sayede hane halkı gelirinin artmasının yanında evde üretilen tarımsal ürünlerin ve yan ürünlerin pazarlanması, kırsal bölgelerde çiftlik gelirlerinin artışı sayesinde ortaya çıkan vergi gelirleri, yerel istihdamın artışı ve yerel iş dünyasının canlanması ile yerel ekonomiye katkı açısından bölgelere ekonomik kazanımlar sağlamaktadır (Valdivia ve Babieri 2014, Barbieri, 2013).

Çalışma alanı Karaburun yarımadası turizmi ele alındığında ise İzmir Kalkınma Ajansının (İZKA, 2013), Karaburun yarımadası özet raporunda turizmle ilgili 2013-2023 planlarında yapılması gerekenler şu şekilde özetlenmiştir;

- Kırsal turizm ilçenin kalkınmasında en önemli gelişme olarak belirtilmiştir. Bu konuda yerel örgütlenme ve işbirliğinin sağlanması, sektörel ilişkilerin, ağların güçlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır.
- Kıyı turizmi var olan deniz turizmi potansiyelinin değerlendirilmesiyle devam etmelidir.
- Karaburun, İzmir Turizmine denizyolu ulaşımı ve yat turizmi ile katkı vermektedir.
- Kırsal Turizm Karaburun'da planlama, yönetim, örgütlenme, kalite stratejileri belirlenerek geliştirilmelidir.
- Karaburun'un geçmişten bugüne özel ürünleri, turistik ürüne dönüştürülmeli ve agro turizm geliştirilmelidir.
- Karaburun'da gençlik turizmi geliştirilmesine değinilmiştir.
- Karaburun için turizm ekseninde konu edilen tüm bu yenilikler, birbirlerine alternatif ve rakip gösterilmemeli, tamamlayıcı oldukları kabul görmelidir.

YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini Karaburun yarımadasında bulunan, Karaburun, Mordoğan, Eski Mordoğan, Ardıç, Çatalkaya, Eğlen Hoca Köyü, Kösedere Köyü, İncelik Köyü, Kaynarınar, Ovacık, Ovacık Yaylası, Eşendere, Ambarseki Köyü, Saip, Saipaltı, Yayla Köy, Küçükbahçe, Bozköy, Tepeboz, Yeniliman, Haseki, Sarpıncık, Hamzabükü, Parlak, Badembükü, Salman, Denizgiren, Eğri liman, Karareis, Gerence, Ildırı, Barbaros, Kadiovacık Köyü, Germiyan, Gülbahçe ve Balıklıovaköyü oluşturmaktadır. Gerek zaman gerekse maddi kısıtlardan dolayı çalışma Karaburun ilçesi merkez alındığında yarımadanın güneybatısında Ildırı köyü ve Barbaros köyü, güneydoğusunda Gülbahçe yerleşkesi ve Balıklıova köyü ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin toplanacağı ‘Kullanılabilirlik Niteliği Araştırması’ veri formu ziyaret edilecek bölgedeki agroturizm olanaklarının belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak kriterleri içermektedir. İlgili alan yazın incelenerek belirlenen kriterler konunun uzmanlarına danışılarak hazırlanmıştır. Söz konusu veri formu herhangi bir açık uçlu soru içermemektedir ve katılımcı gözlem yoluyla araştırmacı tarafından veriler ilgili veri formuna not edilmiştir.

Kullanılabilirlik niteliği araştırması veri formu iki ana başlıktan meydana gelmektedir. Birinci bölüm, saha çalışması yapılacak olan bölgede seçilen agroturizm olanaklarının bulunduğu noktanın saptanabilmesi, harita üzerinde yerinin tespitinin yapılabilmesi buna bağlı olarak oluşturulacak haritalar üzerinde gösterilecek noktalara ulaşılabilmesine olanak tanınması amacıyla ihtiyaç duyulan koordinat ve adres bilgilerine ait başlıklardan oluşmaktadır. Veri formunun ikinci bölümü ise, çalışmaya konu olan bölgede mevcut veya potansiyel olarak var olan agroturizm tipinin (Bal, zeytin, zeytinyağı vb.) seçilmesine olanak tanımaktadır.

Agroturizm fırsatı niteliğine sahip, bölgeye has ürünler turistlere sunuldukları yerler temel alınarak GPS aleti ile koordinat alınarak veri formuna not edilmiştir. Benzer biçimde saha çalışması esnasında ulaşılabilen konaklama olanaklarının konumları koordinatları alınarak işaretlenmiş, saha çalışmasında ulaşılabilen konaklama olanakları ise Google.maps, AirBNB gibi internet tabanlı konaklama seçenekleri sunan tarayıcılar üzerinden koordinat bilgisi alınarak konumlandırılmıştır.

Agroturizm fırsatları kapsamında ele alınan bağcılık, bal, baharat, balıkçılık, çiftlik ürünleri, şarap, zeytin ve zeytinyağı temalarına ait sahadan elde edilen mevcut ve potansiyel duruma ait veriler GPS (Global Positioning System) aleti ile ölçülerek uzmanlar tarafından oluşturulan Niteliği Araştırma Formu kullanılarak veri girişleriyle envanterler oluşturulmuş, mevcut ve potansiyel durum ortaya konmuştur.

Son olarak, ofis ortamında saha çalışmasıyla elde edilen ve envanterleri yapılan verilerin bilgisayar ortamına aktarılması gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar ortamına aktarılan çalışma verileri coğrafi bilgi sistemlerinde kullanılan ArcGIS programına sayısallaştırılarak girişleri yapılmıştır. Karaburun yarımadasına ait harita altlıkları üzerine ArcGIS programı ArcMap ara yüzü ile sayısallaştırılan noktalar altlıklar üzerinde görsel haritalara dönüştürülmüştür.

BULGULAR

Bu başlık altında Karaburun yarımadası agroturizm fırsatları kapsamında saha çalışmasında elde edilen agroturizm faaliyetlerine ait haritalara yer verilmiştir.

Şekil 8. Karaburun Yarımadası Zeytinyağı Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 133).

Karaburun yarımadasına ait mevcut ve potansiyel agroturizm faaliyetleri ele alındığında bir agroturizm faaliyeti sayılabilecek Bağ turizmi öne çıkarılabilir. Agroturizm kapsamında ele alınan bağ rotası şekil 1’de yer alan haritada verilmiştir. Kırmızı renkle belirtilen bağ rotasına alternatif olarak Karaburun yarımadasında yer alan bisiklet ve yürüyüş rotaları ve de konaklama olanaklarına dair dağılım da gösterilmektedir. Bağ rotasına yürüyüş ve bisiklet rotaları ile ulaşım da mevcuttur. Bağ rotası yarımadaanın özellikle güney ve güneybatı bölümlerinde daha yaygın olarak görülmektedir. Rotalandırılan bu bölge yarımadaaya ait mevcut bağ alanlarını gösterirken yarımada geneli düşünüldüğünde bağcılık yarımadaanın hemen her bölümünde yapılabilir bu sebepten bağcılık potansiyeli mevcut duruma kıyasla olması gerekenden daha fazla olacaktır. Dolayısıyla mevcut durum yarımada coğrafyası düşünüldüğünde oldukça yetersiz kalmaktadır.

Şekil 1. Karaburun Yarımadası Bağ Rotası (Erşen, 2017:115).

Karaburun yarımadası agroturizm olanakları ele alındığında yarımadaaya özgü doğal otların varlığından söz edilebilir. Bu otlar arasında adaya has bir bitki olan Karabaş otu adaya bütünleşmiş bir imaja sahiptir. Hemen hemen adanın her kesiminde bulunabilirliği söz konusu olsa da çoğunlukla adanın kuzey ve doğu bölgelerinde daha çok görülmektedir. Karabaş otunu defne ve kekik izlemekte ve yarımadaaya ait baharat rotası şekil 2’de gösterilmektedir. Aynı harita üzerinde konaklama imkanlarına dair dağılımı da görebilmek mümkündür.

Şekil 2. Karaburun Yarımadası Baharat Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 117).

Bal üretimi yarımada'nın Kuzey bölgelerinde daha çok görülmektedir. Özellikle Sarpıncık, Haseki ve Parlak köyü gibi yarımada'nın yüksek rakımlı bölgelerinde bal üretiminden söz etmek mümkündür. Birçok doğal çevre unsurları gibi çevresel etkilerden dolayı bal üretimi oldukça azalmış durumda olsa da yarımada'da agroturizm fırsatları kapsamında bal üretiminden de söz edilebilir. Yarımada'ya ait bal rotası şekil 3'te haritalandırılmış olup agroturizm kapsamında mevcut değerler arasında sayılabilir. Agroturizm bağlamında ele alınan bal rotasına ek olarak gösterilen harita üzerinde konaklama olanaklarının dağılımı, mevcut olan bisiklet ve yürüyüş rotaları da yer almaktadır.

Şekil 3. Karaburun Yarımadası Bal Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017:119).

Karaburun yarımadası agroturizm fırsatları değerlendirilirken ele alınması faydalı olacak bir diğer unsur da balıkçılık faaliyetleri olarak belirtilebilir. Öyle ki yarımada balıkçılık faaliyetleri anlamında oldukça kuvvetli bir mevcut duruma ve de potansiyele sahiptir. Şekil 4'te yer alan Karaburun yarımadası balıkçılık faaliyetlerine ait haritan da anlaşılabacağı üzere balıkçılık faaliyetleri

yarımadasının hemen her yerinde yapılmaktadır. Balıkçılığın yarımada da karşılaştığı bazı sorunlar söz konusudur. Yaban hayatı koruma adına balıkçılık ekipmanlarına zarar veren yaban hayvanlardan şikâyetçi olan yerel halk bu durumların engellenmesi durumunda yarımada'daki balıkçılık faaliyetlerinin daha da artacağını, balıkçılık faaliyetlerine olan potansiyeli mevcut duruma kıyasla daha fazla olduğundan yakınmaktadır. Ek olarak harita üzerinde konaklama olanaklarını dağılımına da yer verilmiştir. Aynı üzerinde alternatif rota olarak bisiklet ve yürüyüş rotası da mevcuttur.

Şekil 4. Karaburun Yarımadası Balıkçılık Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 121)

Agroturizm faaliyetleri kapsamında ele alınan çiftlik faaliyetleri şekil 5'te verilen haritada gösterilmektedir. Çiftçilik faaliyetleri kapsamında keçi peyniri, keçi sütü ve yarımada'nın hemen her yerinde bulunabilecek köy yumurtasına ait noktalar alınarak söz konusu haritadaki rotalar oluşturulmuştur. Karaburun yarımadası coğrafyasının özelliklerinden dolayı küçükbaş hayvancılık besiciliğine uygun bir coğrafyadır. Yarımada da küçükbaş hayvancılık kapsamında keçi yetiştirilmektedir. Keçi yetiştiriciliğinin bir getirisi olarak yarımada'da keçi sütünden ev yapımı peynirler üretilmektedir. Göç problemlerinden dolayı mevcut durumun az olması söz konusu olsa da yarımada keçi sütü ve keçi peyniri üretiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bir diğer çiftlik ürünü olarak ele alınan köy yumurtası ise yarımada'da oldukça yüksek bir mevcut ve potansiyel bir üretime sahiptir. Aynı haritada mevcut çiftlik rotasının üzerinde yer alan konaklama olanaklarına ait dağılımı da görebilmek mümkündür.

Şekil 5. Karaburun Yarımadası Çiftlik Ürünleri Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 123).

Karaburun yarımadası agroturizm faaliyetleri kapsamında ele alınabilecek hatta birçok gelişmiş ülkede başlı başına turizm faaliyeti sayılan şarap turizminin varlığından da söz edilebilir. öyle ki, yarımada'da özellikle butik şarapçılık ve yerel halkın kendi tüketimi için ürettiği şarapçılık faaliyetinden söz edilebilir. Yarımada'da yetişen üzümlerin birçoğu yasal prosedürlerden dolayı sofralık üzüm olarak tüketilmektedir oysaki dünya üzerinde butik şaraplarıyla turizm geliri sağlayan ülkelerin sayısı oldukça fazladır. Yarımada'da şarapçılık faaliyetlerine ait harita şekil 6'da haritalandırılarak görselleştirilmiştir. Haritadan da görüldüğü üzere mevcut durum yarımada'da yetişen üzüm ve bağ alanları dikkate alındığında oldukça az ve yetersiz kalmaktadır oysa agroturizm fırsatları kapsamında ele alınabilecek şarap üretimi oldukça yüksek bir potansiyel söz konusudur. İlgili haritada şarap rotası, bu rota üzerindeki konaklama olanaklarının yerleşimi, bunlara alternatif bisiklet ve yürüyüş rotaları da yer almaktadır.

Şekil 6. Karaburun Yarımadası Şarap Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 129).

Yarımada üzümleri kadar zeytini ile de oldukça özel bir coğrafyadır. Yüzlerce yıllık zeytin ağaçları ve zeytin çeşidi ile Karaburun yarımadası ülkemiz içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Agroturizm faaliyetleri kapsamında bir ülkede zeytin hasadı ve zeytin çiftlikleri birçok agroturist tarafından ziyaret edilmektedir. Karaburun yarımadası da kendine has zeytin türleri ile agroturizm için oldukça önemli bir mevcut ve potansiyel bir duruma sahiptir. Göç problemi nedeniyle çoğu zeytin hasadı yapılmadan tarlada kalmakta olsa da mevcut durum olarak da yarımada oldukça iyi bir durumdadır denebilir. Karaburun yarımadasına ait zeytin rotası şekil 7'de verilen haritada gösterilmiştir. Haritaya göre yarımada'nın hemen her bölümünde zeytine ulaşabilmek mümkündür. Aynı haritada zeytin rotasına ek olarak bisiklet, yürüyüş rotası ve konaklama olanaklarının dağılımı da yer almaktadır.

Şekil 7. Karaburun Yarımadası Zeytin Rotası Sonuç Haritası (Erşen, 2017: 131).

Agroturizm faaliyetleri kapsamında son olarak yarımada'da yer alan zeytinyağı üretiminden söz edilebilir. Zeytinleri ile önemli bir yere sahip olan Karaburun yarımadası zeytinyağı üretimi açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir. Şekil 8'de yarımada'ya ait zeytinyağına ait noktalar haritalandırılarak gösterilmiştir. Haritadan da görüldüğü üzere zeytinyağı faaliyetleri zeytin faaliyetlerine paralel olarak yarımada'nın hemen her bölgesinde yapılmaktadır. Agroturizm faaliyetleri kapsamında ele alınabilecek zeytinyağı birçok gelişmiş ülkede agroturist tarafından talep görmektedir. Aynı haritadan konaklama imkânlarına da ulaşmak mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Agroturizm dünyada ekonomik faydası birçok ülke tarafından benimsenmiş olmasına rağmen pek çok agroturizm fırsatı taşıyan ülkemiz coğrafyasında hala daha bu fırsatlardan turizm bağlamında yeteri kadar yararlanılamamaktadır. Bu sebepten dolayı gerek turizm sektörü gerekse kırsal kalkınmanın sağlanması adına büyük bir ekonomik kayıptan söz etmek mümkündür. Oysa Dünya turizm trendleri göz önüne alındığında kitle turizminden özel ilgi turizmine yönelik değişen bir turist talebi dikkat çekmektedir. Gerek rekabet edebilirlik gerekse düşen turizm gelirlerini ülkemiz adına artırabilmek amacıyla ülkemiz turizm bağlamında dünya örneklerinden yola çıkarak

alternatif turizm seçeneklerini dikkate almalıdır. Bu nedenle kitle turizm anlayışının olumsuz etkileriyle Türk turizminin son dönem içine girdiği darboğazın aşılmasında agroturizm faaliyetlerinin değerlendirilmesi Türk turizminin yeniden ivmelenmesini sağlayacak bir çözüm olarak görülmektedir. Alternatif turizm kapsamında ele alınabilecek agroturizm ülkemiz fırsatları göz önünde alındığında son derece büyük öneme sahiptir. Bunun dışında agroturizm fırsatlarının değerlendirilmesi turizmin ivmelenmesinin yanı sıra yerel halkın kalkınması ve yerel kültürün korunmasına da olumlu katkı sağlayabileceği bilinmektedir.

Proje kapsamında ele alınan Karaburun Yarımadası agroturizm bağlamında değerlendirildiğinde coğrafik konumu, iklim ve bitki örtüsü ve sahip olduğu kendine has ürünlerle birçok agroturizm fırsatlarını barındırdığından söz etmek mümkündür.

Karaburun yarımadası doğayla bütünleşik bir durumdur ve doğaya sahip çıkan bilinçli bir yerel halka sahiptir. Yerel halkın ekonomik anlamda gelişebilmesi için turizmden pay alınması istenmektedir. Bu durumda turizmin gelişmesiyle yaşanacak çevresel problemler yalnızca çevreyi korumayı hedefleyen agroturizm felsefesi sayesinde turizm ve çevre uyumu içerisinde turizme açılabilir. Agroturizm sayesinde hem bölgenin turizmi hem de yerel halk kalkınacaktır.

Bölgeye has bir değer olan zeytin ve zeytinyağı için çiftlikler kurulup bu çiftlikler agroturiste sunulabilir. Kurulacak olan çiftliklerde zeytin hasadı, zeytin yetiştiriciliği ve zeytine dair birçok eğitim turistlere sunulabilir. Aynı şekilde zeytinyağı üretim aşamalarını içeren uygulamalı eğitimlerde agroturiste sunularak agroturizm faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Bu zeytinyağı çiftliklerinde zeytinyağı tadımı gibi farklı deneyimlerde agroturiste yaşatılabilir. Çiftlik ürünleri kapsamında değinilen keçi sütü, keçi peyniri ve köy yumurtası da yarımada için oldukça önemli bir agroturizm fırsatı olarak ele alınabilir. Birçok ülkede olduğu gibi kurulacak agroturizm çiftliklerinde agroturistler peynirin süt olarak sağılmasından peynir olarak üretilmesine kadar olan süreçte katılımı sağlanarak çiftlik yaşamını deneyimlemeleri sağlanabilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde yer alan bir turizmi, turizm gelirleri arasında oldukça büyük bir ekonomik paya sahiptir. Şarabı bir hobi olarak gören turistler şarap için oldukça yüksek tutarlar ödemektedir. Oldukça kaliteli üzüme ve üzüm çeşitlerine sahip Karaburun yarımadası üretilen butik şaraplar göz önüne alındığında şarap üretimi bağlamında oldukça iyi bir agroturizm fırsatı olarak değerlendirilebilir. Üzümün hasadından şarabın üretim ve tadımına kadar olan süreçte agroturistlerin katılımı sağlanarak agroturizm hareketliliği sağlanabilir. Birçok ülkede olduğu gibi üzüm hasadı festivalleri, bağ bozumu etkinlikleri düzenlenerek bölgenin agroturizm imajı oluşturulabilir.

Agroturizm potansiyeli değerlendirilirken karşılaşılan en büyük sorun ülkemizde yaşanan kırsal alanların ve kırsal alanlarda yaşayanları işsizlik, gelirin yetersizliği ve düşük yaşam standartları sebebiyle göç verilmesidir. Karaburun yarımadası da gençlerini büyük şehirlere göç problemiyle kaptırmış olmanın sıkıntısını yaşamaktadır. Bu konuda agroturizm, kırsal kalkınmaya katkı sağlayarak, terk edilen kırsal alanların ekonomik olarak tekrar canlanmasına olanak tanıyarak göçün engellenmesinde önemli bir araç olacaktır.

Yarımada oluşturulan agroturizm değerlerine ait rotalara yakın mesafede olan konaklama tesislerinin sayısı oldukça azdır. Konaklama olanaklarının birçoğu oluşturulan rota üzerinde yer almazken, konaklama imkânları nüfus ve

ziyaretçi yoğunluğundan dolayı Karaburun, Mordoğan ve Ildır köyü gibi belirli yerleşkelerde kümelenme göstermektedir. Konaklama imkânlarının tümünün yarımada yayılması ve agroturizm fırsatlarına yakın alanlarda yer alması oldukça önem arz etmektedir. Agroturizm bağlamında doğayla içiçe oluşturulacak butik konaklama olanakları Karaburun yarımadası için turistik çekicilik unsuru olacaktır.

Son olarak doğal, fiziksel ve kültürel değerler bağlamında agroturizm fırsatlarının mevcutta var olduğu Karaburun yarımadasında agroturizmin geliştirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu gelişmenin sağlanmasında yerel halk ve yerel yönetimlerin katkılarının varlığından söz etmek mümkündür. Fakat bölgede agroturizm faaliyetlerinin daha anlaşılır kılınarak yerel halk gibi agroturizm paydaşlarının farkındalığı artırılabilir. Böylelikle yerel micro düzeyde yerel kalkınma sağlanırken macro düzeyde ülke turizmi de oldukça önemli ekonomik faydalar elde edecektir. Böyle bir kalkınmanın önemi yerel yönetimler, merkezi yönetim ve yerel halk gibi paydaşlarca bir an önce algılanıp, gerekli girişimlerde bulunulması bölgede mevcut olan agroturizm fırsatlarının sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için oldukça önem taşımaktadır.

TEŞEKKÜR

Bu makalede referans verilen proje Anadolu Üniversitesi bünyesinde sürdürülmekte olan 1601E008 no'lu ve "Kırsal Kalkınmanın Sağlanması ve Sürdürülebilir Turizmin Desteklenmesi Amacıyla Agroturizm Fırsatlarının Değerlendirilmesi ve Belirlenmesinde Rekreatyon Fırsat Dağılımı (RFD) Yönteminden Yararlanılması" isimli bilimsel araştırma projesidir. Ayrıca yine Anadolu Üniversitesi tarafından desteklenen "Turizm Rekreatyon ve Kırsal Kimlik Açısından Peyzaj Karakterlerinin Belirlenmesine İlişkin Bir Metodoloji Oluşturulması: Çeşme Urla Karaburun Örnekleme (Proje No: 1506F544)" ile "Rekreatyon Fırsat Dağılımı ve Planlamasında Yöntem Arayışları: Kuramdan Uygulamaya (Proje No: 1509E615)" isimli bilimsel araştırma projelerinden de destek alınmıştır.

Makalenin bulgular bölümünde yer alan agroturizm fırsatlarına ait haritalar Erşen, G. (2017)'nin "İzmir Karaburun Yarımadası Gastronomi Turizmi Ürününe Yönelik Rotalarının Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Belirlenmesi" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasından alınarak kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- [1] Anonim (2017). Karaburun Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019, <http://www.karaburun.bel.tr/meclis/stplan2014sonu1.pdf> (Erişim: Haziran 2017).
- [2] Barbieri C. (2013). Assessing the sustainability of agritourism in the US: a comparison between agritourism and other farm entrepreneurial ventures, *Journal of Sustainable Tourism*, 21:2, 252-270, DOI: 10.1080/09669582.2012.685174
- [3] Blacka, A. vd. (2009). Agri-Tourism, Virginia Cooperative Extension, <http://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/47466/310003.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 30.06.2017).
- [4] Civelek, M., Dalgın, T. ve Çeken H. (2013). "Agro-Turizm ve Sürdürülebilirlik İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinde Bir Araştırma, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(3), 23-33.
- [5] Çeken, H., Karadağ, L. ve Dalgın, T. (2007). Kırsal

Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-14.

[6] Erşen, G. (2016), İzmir Karaburun Yarımadası gastronomi turizmi ürününe yönelik rotalarının coğrafi bilgi sistemleri ile belirlenmesi. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Eskişehir

[7] İZKA (2013). 2014-2023 İzmir Bölge Planı İlçe Toplantıları - Karaburun İlçe Özet Raporu.

[8] Işık, Ş. (2002). Karaburun Yarımadası’nın Tarihsel Coğrafyası, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 120, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

[9] Karaburun Belediyesi, 2017. Karaburun Sosyo Ekonomik Yapı, <http://www.karaburun.bel.tr/index.php/2017-02-03-07-26-11/hakkimizda> (Erişim: haziran, 2017).

[10] Sarıçam, S., Erdem, Ü. (2010). İzmir Karaburun Yarımadası’nın Biyosfer Rezerv Alanı Olarak Planlanması, *Ekoloji* 19, 77, 42-50.

[11] Soykan, F., Sezer, L.İ., Işık, Ş. (1993). Karaburun Yarımadası’nın Doğal Özellikleri, Tarihsel Coğrafyası ve Turizm Potansiyeli. Ege Üniversitesi Araştırma Fon Saymanlığı 1989/002 No’lu Proje Raporu, Bornova-İzmir.

[12] Sarıçam, S. (2007). İzmir İl Bütününde Biyosfer Rezerv alanları ve Sptanması üzerine Araştırmalar “Karaburun Yarımadası Örneği”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.

[13] Yılmaz, O. (2002). Karaburun yarımadası Kapsamında Karaburun Eğlenhoca Köyü Ovacık Mevkii Örneğinde Çevresel Doku Değişimi Üzerine Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.

¹Bu makale First International Rural Tourism and Development Congress / 6.Ulusal Kırsal Turizm Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.